

เซทสึบุน

(ตอนที่ 2)

ต่อ อากวับที่ 242

ดร.อนุรศักดิ์ พิเศษพิศุทธิ์

มา ต่อเรื่องเซทสึบุนกันครับ เพื่อนๆ คงทราบที่มาของเซทสึบุนกันแล้ว ว่าดั้งเดิมในสมัยเฮอันเป็นการปิดเป่าสิ่งชั่วร้าย (Yakubarai: 厄払い) วันเซทสึบุนของฤดูใบไม้ผลิซึ่งถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ของญี่ปุ่นโบราณเริ่มต้นจากการทำพิธีชุนนะในวัง แล้วจึงแพร่หลายมายังชาวบ้านทั่วไปในสมัยมุโรมาจิ คราวนี้เพื่อนๆ คงค้างข้อสงสัยว่า ทำไมการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายต้องเป็นการโปรยหรือปาถั่ว (Mame Maki: 豆まき) คำตอบก็คือ เป็นแนวความคิดที่มาจากประเทศจีนครับ และคำว่า ถั่ว ภาษาญี่ปุ่นคือ “มาเมะ” (Mame: 豆) จะไปพ้องกับคำว่า “มาเมะ” ที่หมายถึง “สิ่งชั่วร้ายสูญสลายไป (ตัวแทนสิ่งชั่วร้ายของเซทสึบุนจะเป็นยักษ์ Oni: 鬼)” (Mame: 魔滅)” สมัยก่อนเวลาปาถั่วในวันเซทสึบุนจะนิยมให้คนที่ประมุขของบ้าน เช่น พ่อ เป็นคนปา แต่ปัจจุบันพ่อมักจะโดนบังคับให้หันไปทำหน้าที่เป็นยักษ์แทนเด็กๆ ในบ้านเลยมีบทบาทแข่งขันมาเป็นคนปาถั่วใส่ยักษ์เทียม (พ่อ) เพื่อไล่ออกจากบ้านนั่นเอง โดยตอนขว้างถั่วจะนิยมพูดกันว่า “ยักษ์อยู่ข้างนอก โชคกลางอกอยู่ข้างใน (บ้าน)” (Oni wa soto!

Fuku wa uchil!: 鬼は外! 福は内!) ดังนั้น พิธีปาถั่วในปัจจุบันจึงกลายเป็นกิจกรรมภายในครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่มีเด็กเล็กๆ ที่ยังเชื่อว่าพ่อที่แต่งตัวหรือใส่หน้ากาก เป็นยักษ์เป็นยักษ์จริงๆ (ดูรูปด้านล่างประกอบนะครับ พ่อบางบ้านก็จริงจัง แปลงกายแต่งตัวซะเหมือนยักษ์เลย ส่วนพอลูกโตขึ้นรู้แล้วว่ายักษ์ก็คือพ่อใส่หน้ากากเป็นยักษ์ กิจกรรมการปาถั่วใส่ยักษ์เทียมจึงไม่ค่อยทำกันในครอบครัวที่มีลูกโตแล้ว เหมือนครอบครัวของรุ่นน้อง ป.ตรี ทั้งหลายของผู้เขียน ซึ่งอาจ

จะมีแค้ไปรยถั่วไปรอบๆ บ้านพอเป็นพิธี และก็กินถั่วเพื่อเป็นสิริมงคล) การปาถั่วนิยมปากันในเวลากลางคืนครับ เพราะคนญี่ปุ่นเชื่อว่า ไม่ว่าจะสิ่งชั่วร้ายหรือยักษ์จะซ่อนตัวในเวลากลางวัน และจะออกมาในเวลากลางคืน ดังนั้น การไล่ยักษ์หรือสิ่งชั่วร้ายจึงนิยมทำกันในเวลากลางคืนนั่นเอง แต่นิยมทำตอนที่สมาชิกในครอบครัวอยู่กันครบทุกคน ถ้าบางครอบครัวอยู่กันครบเฉพาะตอนกลางวันหรือสะดวกตอนกลางวัน ก็หยียดหยุ่นตามความสะดวก บางครอบครัวก็อาจจะปาถั่วในเวลากลางวันครับ (รุ่นน้องของผู้เขียนก็บอกว่า คุณย่าบอกว่า ถ้าปาถั่วตอนกลางวันจะมีมงคลมากกว่า แต่ครอบครัวเขาสะดวกกันตอนกลางวัน เขาก็ขว้างกันตอนกลางวันกันครับ)

ในการปาถั่วนั้น คนญี่ปุ่นนิยมใช้ถั่วเหลือง (Daizu: 大豆) และต้องเป็นถั่วที่คั่วแล้ว (Irimame: 炒り豆) เท่านั้น ด้วย 2 เหตุผล เหตุผลแรกคือ ถ้าปาถั่วไปแล้วเก็บถั่วออกไม่หมด ถั่วเกิดอกรากงอกต้นขึ้นมา ในบ้านคนญี่ปุ่นเชื่อว่าเป็นเรื่องที่น่าบอกลังไม่ดี (Engi ga warui: 縁起が悪い) จึงนิยมนำไปคั่วเพื่อไม่ให้ถั่วงอกรากงอกต้นขึ้นมาได้ และอีกเหตุผลก็คือ คำว่า “คั่ว” (Iru: 炒る) ไปพ้องเสียงกับคำว่า “เล็ง (เพื่อยิง)” (Iru: 射る) เมื่อพูดว่า “เล็งไปที่ตาของ สิ่งชั่วร้าย (ยักษ์) (เพื่อปาถั่วไล่)” (Mame o iru: 魔目を射る) ก็จะไปพ้องเสียง

กับ “คั่วถั่ว” (Mame o iru: 豆を炒る) จึงกำหนดให้ถั่วที่จะเอามาใช้ในการปาถั่วตอนเทศกาลต้องเป็นถั่วที่คั่วแล้ว

เล่าเพิ่มเรื่องถั่วนะครับ จริงๆ แล้วคำว่า “มาเมะ” ไม่ได้หมายถึงแค่ถั่วเหลืองครับ บางแห่งก็ใช้ถั่วแดง (Azuki: 小豆) หรือถั่วลิสง (Rakkasei: 落花生) ก็มีแต่เหตุผลที่ถั่วเหลืองเป็นที่นิยมเพราะมีการเล่ากันสะพัดในเกียวโตสมัยมุโรมาจิว่า “ตอนมียักษ์ชั่วร้ายมาบุกเมืองคุรามะ (Kurama: 鞍馬) ในเกียวโต ทำวเวสสุวรรณ หรือบิชามอนเท็น

(Bishamonten: 毘沙門天 คือ เทพแห่งโชคลาภ เป็นเทพที่มีต้นกำเนิดจากประเทศอินเดีย เข้ามาในประเทศญี่ปุ่น จากประเทศจีนในสมัยเฮอัน และในสมัยมุโรมาจิ ได้ถูกนับเป็นหนึ่งในเทพแห่งโชคลาภทั้งเจ็ด (Shichi fukujin: 七福神) ของญี่ปุ่นมาจนปัจจุบัน) ได้ตะโกนบอกชาวบ้านว่า ให้เอาถั่วเหลืองไปปาใส่ตาของยักษ์ (Oni no me ni daizu o nagetsukenasai. 鬼の目に大豆を投げつけなさい。) ยักษ์ชั่วร้ายจึงยอมแพ้หนีไป (กล่าวกันว่าที่ต้องเป็นตาของยักษ์เพราะมาเมะ หรือถั่ว ไปพ้องกับคำว่า ตาของสิ่งชั่วร้าย (Mame: 魔目) เวลาขับไล่โดยใช้ถั่วปาจึงต้องเล็งไปที่ ตา) นอกจากนั้น ยังมีบางตำนานกล่าวว่า ถั่วเหลืองเป็นหนึ่งในธัญพืชอันสำคัญทั้ง 5 (Gokoku: 五穀) ที่ไปปรากฏใน ตำนานโคจิคิ (Kojiki: 古事記 บันทึกประวัติศาสตร์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่เก่าแก่ที่สุดของญี่ปุ่น มีทั้งตำนานเทพ และเรื่องราวของตระกูลจักรพรรดิญี่ปุ่นบันทึกอยู่) จึงนิยมใช้ถั่วเหลืองปาในวันเซทสึบุน

นอกจากการปาถั่วแล้ว (แม้ว่าการปาถั่วไล่พ้อยักษ์ของลูกๆ จะไม่นิยมทำเมื่อลูกโตแล้ว เพราะลูกคงไม่กลัวพ้อ ยักษ์หน้ากากอีกต่อไป) ในวันเซทสึบุนยังมีการทำกิจกรรมหรือสิ่งอื่นๆ อีกครับ หมดพื้นที่แล้ว ไว้เรามาต่อกันคราวหน้าละ ครับ

Credit: <https://www.youtube.com/watch?v=JRKZDMwzGYI>

